

GOD SVETOG ĐURĐA U SELU SVETI ĐURAĐ KAO SVETAČKI DAN ZA KONJE

U velikoj grupi godišnjih običaja Jurjevo je poznat i raširen blagdan u svim južnoslavenskim, a naročito panonskim, prostorima.¹ U obilježavanju ovoga dana mnoštvo je običaja u svezi sa stočnim blagom, koji se različito svetkuju u raznim regijama.

Tema ovog priloga je proslava Jurjeva, tzv. *Đurđeva*, u selu Sveti Đurađ kod Donjeg Miholjca. Iz skupljene terenske građe izdvojili smo kao najzanimljiviji običaj obilaženja s konjima oko crkve. Održavao se do prije nekoliko godina.²

Sv. Đurađ je veliko slavonsko selo, a nalazi se u podravskoj Slavoniji, uz rijeku Dravu.³

Selo je dobilo ime po svetom Jurju, kojeg ovdje zovu Đurađ, svecu zaštitniku seoske crkve.⁴ Osim naziva za selo, Sv. Đurađ, stanovnici samog sela, a i ostalih sela iz bliže i dalje okolice, pogotovo oni stariji, radije će koristiti naziv Varoš.⁵

Smatra se da je selo nastalo u blizini mjesta Osuvak koje je od 12. stoljeća bilo središte posebnog arhiđakonata, a po središtu je nazvan osuvačkim.⁶

Crkva u Sv. Đurđu podignuta je na gradištu, a oko nje je seosko groblje.⁷ To je jednobrodna gotička crkva s potpornim stupovima - kontraforima, a zidana je od opeke. Barokizirana je 1782. godine.⁸ Župa se u Sv. Đurđu spominje u Monumenta Vaticana u popisu iz 1333/35. godine.⁹

Podatke da se za vrijeme turske vladavine Slavonijom na osuvačkom području održalo kršćansko starosjedilačko stanovništvo donose vizitatori Bartol Kašić 1618. godine i Petar Masarechi 1624. godine.¹⁰ Oni su na tom području našli Hrvate starosjedioce, pripadnike katoličke crkve u manjem broju i kalvinske crkve u većem broju. Od tri kalvinske župe koje je 1624. godine pronašao Masarechi jedna je imala sjedište u Sv. Đurđu, a ostale dvije u Marijancima i Gregorijancima.

Stjepan Pavičić smatra da se za vrijeme Turaka, a i kasnije, nakon oslobođenja Slavonije, u nekoliko podravskih hrvatskih sela: Črnkovicima, Bočkincima, Rakitovici, Podgajcima, Čamagejcima i Sv. Đurđu zadržalo starosjedilačko stanovništvo koje se međusobno unutarnjim suseljavanjem izmiješalo i popunilo sela.¹¹ U popisu stanovništva iz 1698. godine selo se spominje kao Oppidum Sancti Georgii.¹²

Današnji stanovnici sela su Hrvati katoličke vjere. Sebe nazivaju Šokcima, a svoj govor šokačkim: "Divānimo šokački." Inače su štokavci, ekavci.¹³

Negdje do polovice 19. st. sjedište župe je bilo u Sv. Đurđu, a od tada je u susjednim Podravskim Podgajcima. Na mise i vjenčanja odlazilo se u župnu crkvu u Podgajce. U Sv. Đurđu se misa služila jedan puta mjesečno, druge subote u mjesecu. Od šezdesetih godina ovoga stoljeća misa se služi u crkvi Sv. Đurđa svake nedjelje. Žene se radnim danom i nedjeljom sastaju u crkvi, gdje zajedno mole i pjevaju, bez sudjelovanja župnika, napose za svibanjske i listopadske pobožnosti, križnoga puta. Danas Župi Podravski Podgajci pripadaju, osim Podgajaca kao centra, još tri sela: Sv. Đurađ, Bočkinci i Črnkovci. Više se kazivača pohvalilo da na misama u Podgajcima ima najviše Varošćana. Kažu: "Naš svet ide najviše u crkvu. Idu ko riba na tonju."¹⁴

Varošani, tj. stanovnici sela Sv. Đurađ, odlazili su i u druga sela na proslave seoskih crkvenih blagdana, koji su se nekada zvali **god**,¹⁵ a u novije vrijeme, zadnjih tridesetak godina uvrježio se naziv **kirvaj**.¹⁶ Na hodočašća se išlo u Đud (Mađarska) na Veliku Gospu (15. kolovoza), u Aljmaš (8. rujna) na Malu Gospu i na Antunovo u Našice (13. lipnja). Mnogi se sjećaju da se i do prije nekoliko godina išlo u Našice "k svetom Antunu" pješke zbog zavjeta. Tada bi prevalili udaljenost od 27 km, a kretali su u ranu zoru da bi u Našice stigli na prvu jutarnju, tzv. "ranu misu".

Tek u novije vrijeme, zadnjih dvadesetak godina župljani Župe Podgajci, pa tako i stanovnici sela Sv. Đurađ odlaze na organizirana hodočašća u Lurd, Rim, Mariju Bistricu, a u najnovije doba u Međugorje.

OPIS OBIČAJA

Uoči ili na samo Đurđevo 24. travnja (sada 23. travnja) u noći dolazili su muškarci i žene iz bliže i dalje okoline s konjima i kolima u selo. Prema podacima kazivača¹⁷ dolazili su ljudi iz mjesta udaljenih 30-tak i više kilometara. S konjima se u Sv. Đurađ na Đurđevo dolazilo čak iz Vukojevaca, sela koje se nalazi 6 km jugoistočno od Našica u pravcu Đakova.

Ljudi su, prema kazivanjima, dolazili zbog zagovora za konje: "Onaj ko se zagovori za konje, crkali mu konji ili kobila. Zagovori se da neće na Đurđevo prezati. Dođe na konak u selo, na konaku ostane da ne preže na Đurđevo." Ista je kazivačica dodala: "Teli smo imati po osamnaestero u gostima. K nama su dolazili iz Moslavine, Šaga. Više se onda išlo na god, sada je crkva prazna."

Već iza pola noći, na samo Đurđevo, zvonar je otključavao crkvu i palio svjetla. U crkvu su polako dolazile žene i muškarci koji su stizali iz udaljenijih sela, a nisu imali prijatelje ili rodbinu u selu kod kojih bi spavali ili odsjedali. Konje su isprezali iz kola na livadi ispod crkve i groblja, a zatim bi žene odlazile u crkvu i molile se. Oko dva sata u noći u crkvu su počele dolaziti i seoske žene. Kazivačica to opisuje ovako: "Žene molje, očenaša, kronicu, naspomenu Sv. Đurđa. U dva sata idemo u crkvu. Žene za svu marvu molje. Ja uvek izmoljim Sv. Đurđa za svu našu marvu." Žene su taj dan pjevale pjesmu "samo Svetom Đuri." To je pjesma s istom melodijom i riječima koja se pjeva svim svecima, samo se prema potrebi mijenja ime sveca. Ako je oko Đurđeva Uskrs pjevaju se uskršnje pjesme.

Za to vrijeme, dok žene u crkvi mole, muškarci vode konje oko crkve. Sam je običaj izgledao ovako: Muškarci iz sela vode konje za oglavine iza sebe, a oni koji su ispregli konje iz kola, tj. koji su dolazili iz udaljenijih mjesta, tjerali su konje za **vuzde** (uzde) ispred sebe. Jedna se kazivačica sjetila da su neki mlađi muškarci, naročito momci i jašili neosedlane konje oko crkve. S konjima se tri puta obilazilo oko crkve tako da se kretalo od glavnog ulaza u crkvu u desnu stranu i tako tri puta. Glavni ulaz u crkvu nalazi se na zapadnoj strani pa se prema tome kreće od zapada prema istoku. (Vidi crtež.) Svaki je muškarac pred ulazom u crkvu prvo stao, skinuo **kapu** (šešir) koja je obavezni dio tradicijskog pokrivanja glave u ovom kraju, prekrizio se i zatim vodeći ili tjerajući, odnosno jašući, konja oko crkve izmolio tri očenaša: "Očenaša molje tri puta." Nakon što se tri puta obiđe oko crkve, konja se ostavlja pred crkvom, a gazda ulazi u crkvu i na glavnom oltaru posvećenom Sv. Đurđu ostavlja novac, "lemozinu". Uz novac, poneki su ljudi, na oltaru ostavljali komadić repa ili grive "da bi se kobile dobro ždrebile". Tim činom završava obilaznje. Na izričite upite da li su se još kako taj dan častili konji, posebnom hranom ili čim drugim, nisam zabilježila potvrdne odgovore.

Kad je negdje šezdesetih godina promijenjen datum proslave Sv. Jurja od 24. na 23. travnja seljanima je ta novina bila teško prihvatljiva.¹⁸ Zašto je tome bilo tako i kakav je njihov današnji stav objasnio je jedan kazivač: "Mi sad slavimo baš kad je Đurađ, a prije smo slavili dan iza Đurđevo. Nama je to bilo zgodno kad se slavilo 24. travnja jel je iza Markovo (25. travnja), blagoslov polja. To je nama bilo zgodno. Dva dana se nije radilo."

Zanimljivo je da se običaj vođenja konja oko crkve održao gotovo do prije nekoliko godina, te da ni župnici koji su pokušavali dokinuti taj običaj u tome nisu uspjeli. Zašto je ipak došlo do

zatiranja tog običaja razloge treba tražiti više u tome što danas u ovom selu, a i u gotovo svim okolnim selima, gotovo da i nema stoke, a naročito konja. Ovog Đurđeva u selu je bilo tek petnaest konja, a nekada, još iza II. svj. rata bilo ih je više stotina. U svakoj je kući bio bar jedan, ako ne i više pari konja.

Evo, kako jedan od kazivača govori o običaju obilaženja s konjima oko crkve: "To je jedan zavet s konjima, ijtí da to bude sreće. Ja mislim, da se tako radi sreće, radi konja radilo."

Osim ovog običaja obilaženja s konjima oko crkve kazivači se nisu sjetili drugih običaja koji su se možda održavali taj dan u selu. Jedino su spomenuli da su stari ljudi govorili da se poslije Đurđeva može sjediti na zemlji: "Kad projde Đurđevo, smeš sestí na zemlju. A prije se ne sme. "Sami su si kazivači postavili pitanje zašta i odmah zaključili da je to zbog toga što je zemlja hladna.

Luka Ilić Oriovčanin je u poznatoj knjižici "Narodni slavonski običaji" opisao što se sve događa na Đurđevo u Slavoniji.¹⁹ Tako saznajemo da na taj dan stoka više ne ide na pašu na livade koje će se te godine kositi, a žene su na rimokatoličko, a još više i na pravoslavno Đurđevo udarale s metlom "komšijske krave po vimenu", a zatim svoje krave da bi mlijeko prešlo njihovim krava. Neki su se ljudi taj dan prije sunčevog izlaska prvi puta kupali jer se vjerovalo da je kroz zimu đavao u vodi koji može utopiti čovjeka. Na Đurđevo su prije izlaska sunca **vračevi i vračare** išli brati trave za **liječenje** i **bajanje** jer se vjeruje da trave po izlasku sunca toga dana gube svoju snagu.

Ilić bilježi da su na Đurđevo gazde, prije nego što se stoka tjerala na pašu, obilazili i škropili svetom vodom staje i stoku. To se radilo da bi kroz godinu stoka bila zaštićena od vukova. Zabilježio je i narodnu priču o Sv. Đurđu, šepavom čovjeku i vuku, nakon koje zaključuje da uoči Đurđeva nije dobro spavati u šumi. Iz teksta saznajemo da postoji još jedna narodna priča, koja kaže, da se zločesti ljudi koji na Đurđevo idu u lov i kvare šumu, mogu pretvoriti u vukove. Gdje je i od koga je čuo i zapisao te priče Luka Ilić nije naveo. U svezi s Đurđevom donosi i riječi dviju đurđevskih pjesama, našičku "Majka sina zaklinje" i mitrovačku "Đurđev dan".

Blagdan Sv. Đurđa opisuje Mijat Stojanović na dva mjesta, u dvjema nevelikim, ali po podacima o životu i običajima u Slavoniji i Srijemu, vrijednim knjižicama. To su "Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode" objavljene 1858. godine u Zemunu i po sadržaju i naslovu slična, ali ne i ista knjižica "Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu", objavljena u Zagrebu 1881. godine.²⁰

U prvoj knjižici, lirski toplo, opisuje ugođaj đurđevskog dana u prirodi, a zatim spominje da se po pučkom mišljenju naslijeđenom iz starina od Đurđevog dana može spavati na suncu i kupati u potocima i barama: "... jerbo je sv. Jure ubio kopjem svojim adsku halu, aždaju i ljuta zmaja."

I Stojanović je, kao i Luka Ilić, zabilježio da na Jurjev dan žene škrope svetom vodom: stan, kuću, marvu, vrt, pčelinjak i sve staje. Tako čine i stanarice na stanu i domačice kod kuće. Taj dan žene na stanu беру razne trave, sve ih slože u kitu koju stave u muzlicu kad počnu musti, da bi im krave ostale zdrave i da bi imale dosta mlijeka. Stojanović hvali žene što pri tim radnjama zazivaju u pomoć Boga, Sv. Jurja i Marka da bi stoka ostala zdrava, da bi se obranila od svake kužne bolesti.

U drugoj svojoj knjizi Stojanović spominje uz prethodno nabrojene običaje i neke druge običaje u svezi sa Đurđevom: sijanje bundeva, umivanje u vodi sa cvijećem. Toga dana su se prvi puta u godini održavali plesovi i igre na otvorenom, a tom su se prilikom pjevale i razne "junačke i ljubavne đurđevske pjesme".

I ovdje napominje da puk vjeruje da se od Đurđeva može spavati danju i noću vani, te da se može kupati u potocima i barama, jer "Đurđev danak" otvara ljeto, povezuje sve hale i aždaje, proganja sve sablasti iz vode i zraka.

Josip je Lovretić u monografiji Otok u točkama 1 do 5 koje se tiču Đurđeva zabilježio: "3. Sveti Đurađ je patron konja. Taj dan ne pregu konje u kola, nego ji izvedu na pašu, makar da

ima u štali koliko rane za nji. Taj dan se konji istiraju na pašu, a rana suva ostane za godinu. Do Đurđeva niko ne tira konje na pašu, makar ji žitnom i ječmenom slamom ranio. Na Đurđev dan zatutnje klepke na konjima na paši. 4. Kupuju se ulari i nose u crkvu, da se blagosove. 5. Plaćaju u crkvi lemozinu radi konja.²¹

U dijelu monografije "Gatanja po danima i po svecima" Lovretić piše da se na Đurđevo ne puštaju krave iz **avlije** (dvorišta) jer se kaže, "da samo na Đurđevo i Blagovist mogu vištice odneti mliko", onaj koji se taj dan okuša "neće se ošugati do godine", a taj se dan pri izlasku sunca moglo prema zelenilu žita gatati o dobroj ili lošoj žetvi.²²

Lovretić donosi i tri kratka zapisa o pričama, u stvari vjerovanja: o Sv. Jurju koji je ubio zmaja, zatim vjerovanje o Jurju koji pušta na slobodu sve sužnjeve i roblje iz tamnice. Treća priča govori o Jurju, koji kad zatrubi u trublju, skuplja oko sebe sve vukove, kurjake, da bi im zapovijedio koje životinje smiju klati, a koje ne. Kad mahne svojim kopljem, vukovi se razbježe u grmlje i trnje.²³

U Retkovcima kod Vinkovaca Ivan Filakovac spominje Sv. Đurđa kao kućnog patrona i zavjetni dan.²⁴ Ako je marva ugibala zato što "je na priliku vozača marva na mali svetac radila (tako na llinje, na Šimunovo, na Đurđevo itd.)", pojedine su se kuće zavjetovale da na određeni zavjetni dan (kojeg izaberu) ne prežu konje i volove. Toga se dana plaćala mala misa, a crkvi Sv. Antuna u Đakovu su se darivale manje životinje za zdravlje svoje marve.

Ostali običaji, koje spominje Filakovac, da su se održavali na Đurđevo, isti su kao oni koje su već prije naveli Luka Ilić- Oriovčanin i Mijat Stojanović.²⁵

Luka Lukić za Varoš tek jednom rečenicom spominje da uoči Đurđeva i na taj dan ostavljaju telice s kravama "da ne odnesu mliko."²⁶

U monografiji "Selo i seljaci u slavonskoj Posavini" Marijan Markovac, između ostalih običaja, piše kratko i o Đurđevu.²⁷ On nam donosi podatak da taj "svetac vrijedi našem seljaku, kao zaštitni svetac konja." Od toga su dana posavski Slavonci puštali prvi puta konje na pašu, tada su nove ulare nosili na blagoslov u crkvu.

Davno je Milovan Gavazzi u Godini dana pišući o Jurjevu i jurjevskim običajima zamijetio: "Ta strana folklorskoga značaja Jurjeva kao stočnoga blagdana očituje se posebno još i u postupanju s konjima. U sjevernim (panonskim) krajevima taj dan bio je još u mnogim selima neke vrste njihov svetački dan pa su se konji tada (prvi put) manje više svečano izvodili na livade, gdje ih budu čitavi čopori, držale se utrke s njima, pače tu i tamo se skupljali oko crkve da ih svećenik blagoslovi. A često se i u Hrvata (kako je gotovo svuda u Srba) taj dan po davnom običaju prvi put i druga stoka izvodi na pašu."²⁸

Zdenka Lechner je zabilježila da su na Đurđevo veštovački čobani običavali stavljati na stup kapije (ulaznih vrata u dvorište) travu zvanu **miloduv**.²⁹

Za Sikirevce Josip Marković bilježi da su se toga dana djevojke umivale u vodi s natopljenim proljetnim cvijećem, a na stanovima (gospodarstvima izvan sela) gdje se čuvala i hranila stoka, osobito svinje i goveda, izmjenjivali su se bračni parovi, tzv. lugari.³⁰ Toga se dana i stoka koja je preko zime boravila u selu tjerala na pašu da bi se oporavila od oskudne zimske hrane.

Oba ova autora Z. Lechner i J. Marković ne spominju da su se na Đurđevo održavali bilo kakvi običaji u svezi s konjima.

U Slavoniji ima dosta različitih običaja na Đurđevo, kao npr. onih u svezi s prvim kupanjem u barama i potocima, zatim umivanja u vodi s natopljenim raznim travama i cvijećem, kao i raznih vjerovanja o ljekovitosti trava i cvijeća toga dana. Zabilježene su i priče o vješticama koje donose ili odnose (zavisí o postupku) mlijeko kravama. Ovdje se tim vjerovanjima ne bavimo jer terenskim ispitivanjem u Sv. Đurđu nisu ovakva i slična vjerovanja potvrđena. Zabilježena je samo zabrana da se do toga dana ne sjedi na zemlji. Priču o Sv. Đurđu i zmaju poznaju i kazivači u Sv. Đurđu. Ostale varijante priča, kao npr. one o Svetom Đurđu i vukovima koje donose Luka Ilić, Mijat Stojanović i Josiř Lovretić nisu poznate u ovom selu. Nismo zabilježili niti posebne đurđevske pjesme koje spominju Luka Ilić i Mijat Stojanović.

Najbrojniji su, kako iz navedenih opisa možemo primijetiti, đurđevski običaji i vjerovanja u

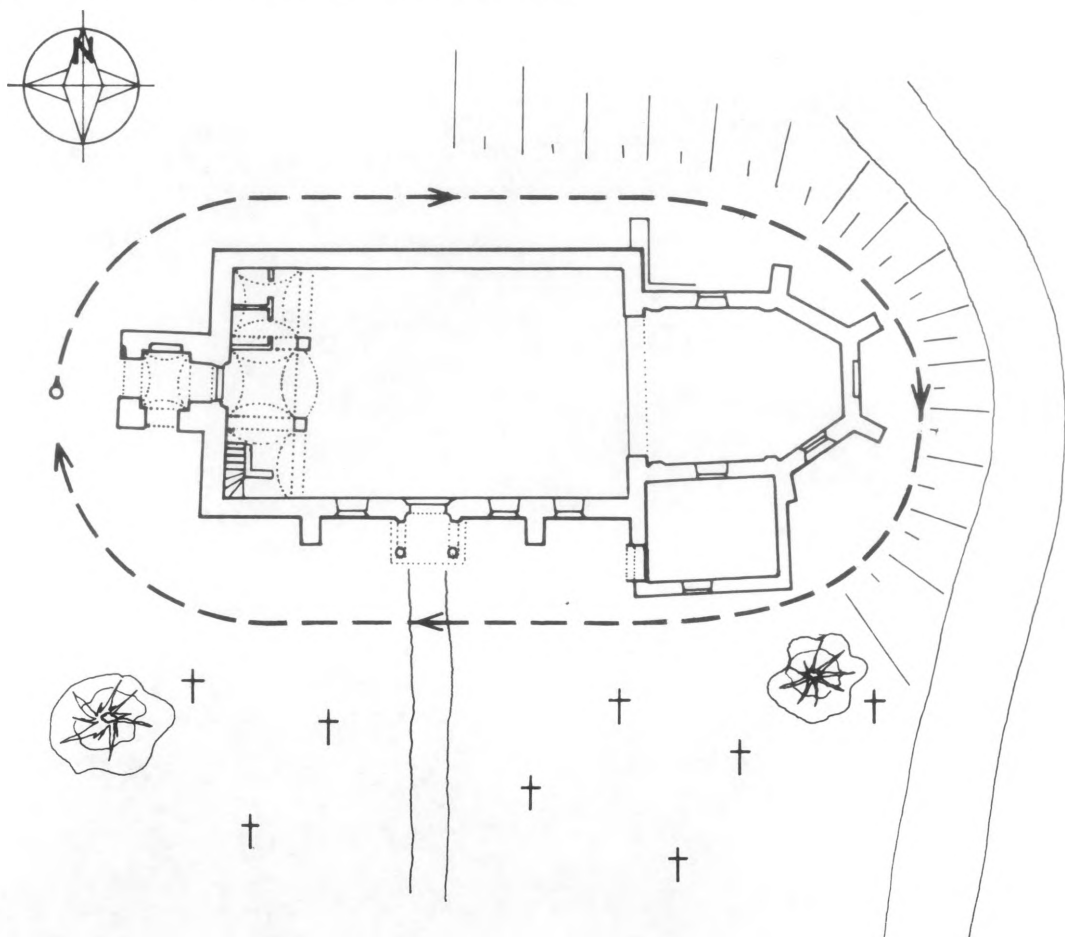
svezi sa stokom. Ovaj puta su nas zanimali običaji koji su u svezi s konjima budući da smo u selu Sv. Đurađ zabilježili, jedan do sada za Slavoniju, nepoznat običaj obilaženja s konjima oko crkve.

Za sada smo ustanovili da tek tri autora, a to su Josip Lovretić, Marijan Markovac i Milovan Gavazzi, spominju blagdan Sv. Đurđa kao blagdan za konje. U Retkovicima, kako je to zabilježio Filakovac, taj dan nije bio izričito svetački dan za konje.

U postupanju s konjima postoje međusobne sličnosti. Tako u Sv. Đurđu i Otoku toga dana nisu prezali konje, a u Otoku i slavonskoj Posavini su toga dana blagosivani novi ulari za konje. U Retkovicima su se pojedine kuće zavjetovala Sv. Đurđu zbog zdravlja stoke pa nisu prezale konje i volove toga dana.

Podatke koje donosi Milovan Gavazzi o utrkama s konjima i o skupljanju s konjima oko crkve da bi ih svećenik blagoslovio nismo potvrdili u selu Sv. Đurađ, a takve običaje ne spominju niti ostali citirani autori.

U daljim istraživanjima Jurjeva, kojeg u Slavoniji nazivaju Đurđevo, kao svetačkog dana za koje trebalo bi ispitati u kojim se sve krajevima Slavonije i šire Sv. Juraj slavio kao zaštitnik konja. Bilo bi potrebno istražiti i ostale svetačke dane u svezi s konjima jer se u južnoslavenskim panonskim krajevima održavaju na razne datume.

Shematski prikaz obilaženja s konjima oko crkve u Sv. Đurđu. Isprekidana crta sa strelicama označava pravac kretanja od zapada prema istoku. (Tlocrt crkve Sv. Đurđa preuzet iz knjige "Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji", D. Vukičević Samaržija. Ostale znakove i pravac kretanja oko crkve naznačio dipl. inž. S. Andrašić)

Bilješke

1. Među ostalim dobro je poznat ophod mladeži, tzv. jurjaša, đurđara, zelenoga Jurja u sjeverozapadnoj (kajkavskoj) Hrvatskoj. O tome vidi: Višnja Huzjak, Zeleni Juraj, Publikacije Etnološkog seminara Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2, 1957.
2. Zahvalu dugujem Josipu Madariću, Stjepanu Gregoroviću i Antunu Štefiću iz Sv. Đurđa koji su za potrebe fotografske dokumentacije izveli obilazženje s konjima oko crkve. Običaj je fotografiran u posljedipodnevnim satima na samo Đurđevo, 23. travnja 1991. godine. Fotografije i dlijapozitivne snimke je Drago Majer iz Našica. U prilogu je korišten samo dio zapisane građe, a zapisi se još odnose na hranu, goste, itd. Prilog je u nešto skraćenom obliku iznesen na znanstvenom skupu "Istraživanje pučke pobožnosti", održanom u Zagrebu, 13-14. lipnja 1991. godine.
3. Selo je udaljeno 6 km jugoistočno od Donjeg Miholjca, a nalazi se na podravskoj magistralnoj cesti Donji Miholjac - Valpovo.
4. Sveti Juraj je rimski vojni časnik, mučenik za vrijeme Dioklecijanovih progona 303. godine u Kapadociji (M. Azija). Legende i priče o životu i mučeničkoj smrti svetoga Jurja šire se od 6. st., a naročito od 11. st. Motiv borbe Jurja sa zmajem uvodi se tek od 12. stoljeća. U srednjem je vijeku bio jedan od najpopularnijih svetaca, a vjerovalo se da štiti u svim živoinim opasnostima. Zaštitnik je križara, vitezova, vojnika, obrta koji su u svezi s ratovanjem. U agrarnim i stočarskim krajevima, kao što su naši, Juraj je postao par excellence zaštitnik zemljoradnika i stočara. Smatra se da je u toj funkciji Juraj zamijenio, starije agrarne i stočarske kultove. Zaštitnik je konja, ratara i pastira. Slavi se 23. travnja. Vidi: Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 1985, pod: Juraj, sveti, 308.
5. O tome svjedoči podatak koji se odnosi na naziv Varoš, a koji se spominje u izvrtku popisa iz 1698. godine. Vidi: Josip Hamm, Štokavština Donje Podravine, Zagreb, 1949, 13.
6. Stjepan Pavičić, Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji, Zagreb, 1953, 147 - 150.
7. Diana Vukičević-Samaržija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb, 1986, 101.
8. Isto djelo, 165.
9. Isto djelo, 165.
10. S. Pavičić, n.dj., 149.
11. S. Pavičić, n.dj., 150.
12. Ive Mažuran, Popis naselja i stanovništva u Slavoniji 1698. godine, Osijek, 1988, 81.
13. Josip Hamm, Štokavština Donje Podravine, Zagreb, 1949.
14. Tonja je rupa probijena u ledu na koju dolaze ribe u velikom broju pa se lako hvataju ostima, rukama ili mrežom.
15. God je baltoslavenska i praslavenska višeznačna riječ. Jedno od značenja je svetkovina; sinonim: praznik. Vidi: Petar Skok, Etimološki rječnik, 1. JAZU, Zagreb, 1971, 583; pod: god.
16. Kirvaj (njem. Kirchweih) crkveni god, proštenje, zbor. Vidi: Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1978, 691; pod: kirvaj.
17. Kazivaci su bili: Anka Petrović Kaserova rođ. Vrbanić (1919), Stjepan Petrović Dorin (1922), Anica Dolančić rođ. Petrović (1935), Josip Madarić, Luka Vicić (1929) koji je od 1950. do 1985. god. obavljao dužnost zvonara i Anica Matajčević rođ. Panak (1934) iz Vukojevaca.
18. Detaljnija u svezi s promjenom datuma svetkovanja ovog blagdana ovdje se nismo bavili.
19. Luka Ilić-Oriovčanin, Narodni slavonski običaji, Zagreb, 1846, pod: Đurđevo, 126 - 130.
20. Mijat Stojanović, Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, Zemun, 1858; pod: 13. Đurđevo, 49 - 51. Mijat Stojanović, Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu, Zagreb, 1881; pod: 7. Običaji pučki kod Ladovanja na Đurđevo, 252-254.
21. Josip Lovrečić, Otok, Vinkovci, 1990, 317. U poglavlju ispred Đurđeva Lovrečić spominje Svetog Adalberta (23. travnja) za kojega kaže da je otac Svetog Đurđa, te da se taj dan zove još Staro Đurđevo. Dan Sv. Đurđa (24. travnja) zove se Mlado Đurđevo.
22. Isto djelo, 560.
23. Isto djelo, 611.
24. Ivan Filakovac, Godišnji običaji (Retkovci u Slavoniji), Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, 19, 1914, 153 - 175.
25. Isto djelo, 154.
26. Luka Lukić, Varoš, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, 25, 1924, 297.
27. Marijan Markovac, Selo i seljaci u slavonskoj Posavini, Zagreb, 1940, 85.
28. Milovan Gavazzi, Godina dana hrvatskih narodnih običaja, Zagreb, 1988, 43.
29. Zdenka Lecner, Običaj kićenja stoke u Vetovu, Požega 1227 - 1977, Sl. Požega, 1977, 314 - 315.
30. Josip Marković, Običajnik župe Sikirevci, Sikirevci, 1986, 62.